

Zmeny trajektórie vývoja chudoby na Slovensku a v EÚ v čase globálnej polykrízy

Anton Michálek¹ 

¹ Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava, Slovensko, geogami@savba.sk

Abstract

Changes in the trajectory of poverty development in Slovakia and the EU during the global polycrisis

For several years, humanity has been experiencing a period of polycrisis, characterised by numerous serious challenges. One significant consequence of this ongoing polycrisis in many countries is the growth and intensification of poverty. This article focuses on monitoring the development and changes in poverty across EU countries, with particular emphasis on Slovakia. The findings indicate that Slovakia achieved the second-worst position in terms of the average annual income poverty growth index during the monitored period. Moreover, according to the monitored income development indicator, Slovakia recorded the worst value within the entire EU. These developments have diminished the impact of income on alleviating poverty, and together with significant inflation growth (observed in the latter half of the monitored period), have led to its dominance over poverty. The shift in the dominant impact from income to inflation radically altered the trajectory of poverty development from long-term improvement to deterioration, resulting in a substantial increase in poverty in Slovakia. The results of the study also highlighted risks likely to contribute to further deepening of poverty. It is evident that the already challenging financial situation of households, combined with the adverse financial impacts of the first and the currently prepared second consolidation package in 2025, will lead to increased inflation and its confirmed negative impact on poverty. The aim of this paper was to provide insights into the changes in poverty development trajectory in Slovakia and the causes behind these adverse changes, including the rise in poverty.

Key words:

polycrisis, inflation, income, poverty, European Union, Slovakia

1 ÚVOD

Naša generácia už niekoľko rokov žije v polykríze, ktorú možno charakterizovať ako obdobie veľkých a závažných problémov. Zvyšuje sa počet rizík, obligátnych a dobre známych, ale aj niektorých úplne nových a málo poznaných. Množstvo súčasných rizík, pribúdanie nových, ich intenzita a prepojenie spôsobujú rast globálnych problémov rôzneho charakteru. Okrem iného znižuje možnosti ekonomickej prosperity, ľudského rozvoja a zároveň zvyšuje ekonomickú a sociálnu zraniteľnosť obyvateľstva. V správe o globálnych rizikách (World Economic Forum, 2024) sa uvádza, že ľudstvo vstúpilo do éry nízkeho ekonomického rastu, krízy životných nákladov a rastu chudoby. Nárast chudobnej populácie je značne diferencovaný, multifaktorálne podmienený a determinovaný ekonomickými podmienkami a možnosťami krajín, ako aj politikou ich fiškálnej pomoci. Slovensko patrí ku krajinám EÚ, ktoré už v súčasnosti sú, a v najbližšej dobe aj budú (v dôsledku viacerých opatrení vedúcich k nárastu cien obsiahnutých v prvom konsolidačnom balíku ozdravenia verejných financií) jednou z krajín najviac zasiahnutých rastom chudoby. Cieľom

príspevku je získať poznatky a informácie o zmenách trajektórie vývoja chudoby na Slovensku a príčinách, ktoré tieto negatívne zmeny (nárast chudoby) vyvolali a spôsobili. Príspevok skúma determinujúce javy chudoby (infláciu a príjmy), ich rozdielnu intenzitu a zmeny ich vplyvu spôsobujúce zlom v trendoch vývoja chudoby na Slovensku v sledovanom období rokov 2014 – 2023.

2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Polykríza a chudoba

Pojem *polykríza* (niekedy tiež označovaná ako metakríza alebo permakríza) opisuje zložitú situáciu, v ktorej sa viaceré navzájom prepojené krízy zbiehajú a zosilňujú, výsledkom čoho je ťažko zvládnuteľná alebo riešiteľná situácia (Helleiner, 2024). Tieto krízy môžu mať rôzny charakter (politické, ekonomické, ekologické, sociálne a pod.) a často komplexné a ďalekosiahle dôsledky. Cambridge Dictionary (Cambridge University Press & Assessment, 2024) definuje polykrízu ako „obdobie veľkých nezhôd, zmätku a utrpenia, ktoré je spôsobené mnohými problémami vyskytujúcimi sa v rovnakom čase a veľkým vplyvom.“

Collins Dictionary (HarperCollins Publishers 2024) termín polykríza definuje ako „súčasný výskyt niekoľkých katastrofických udalostí“. Tooze (2022) a Lawrence et al. (2024) uvádzajú, že na rozdiel od jednotlivých kríz, ktoré majú jasné príčiny a riešenia, polykríza zahŕňa prekrývajúce a vzájomne závislé problémy, čo z nej robí všade prítomný a trvalejší stav nestability. Polykríza je teda fenomén, pri ktorom sa rôzne krízy ovplyvňujú spôsobmi, ktorých výsledkom sú umocnené negatívne vplyvy, ktoré sú významnejšie ako súčet jednotlivých problémov. Definície polykrízy zdôrazňujú nielen simultánnosť kríz, ale aj ich vzájomné interakcie. Polykrízu charakterizuje jej komplexnosť, mnohorozmernosť a potenciál spochybniť alebo zmeniť existujúce systémy a štruktúry. Myšlienka polykrízy má svoje korene v poznaní, že moderné spoločnosti čelia nielen izolovaným problémom, ale aj sérii vzájomne prepojených výziev, ktoré by mohli viesť (ak by sa neriešili) ku kaskádovým zlyhaniam¹. Neologizmom blízky a najviac súvisiacim s polykrízou, je permakríza. Kým pojem a koncept polykrízy zahŕňa mnohopočetnosť rôznych kríz, termín a koncept permakríza zahŕňa časové aspekty (trvanie) krízy. Permakríza je chápaná ako „dlhšie obdobie nestability a neistoty“. Súčasný svet sa nachádza a je uväznený v „permakríze“, ktorá siaha za pandémiu COVID-19, zmeny klímy a Rusko-ukrajinskej vojny. Adam Tooze (World Economic Forum, 2023) vidí začiatok súčasnej polykrízy v roku 2008, kedy sa objavilo simultánne viacero kríz. Okrem finančnej krízy to bola prvá Putinova agresia proti Gruzínsku, rozpad WTO, sklamanie z kodanských rokovaní o klíme a epidémia prasacej chrípky. Krízy vygradovali vznikom a rýchlym šírením pandémie COVID-19. Návrat k „novému normálu“ po pandémii bol rýchlo narušený vypuknutím Rusko-ukrajinskej vojny. Tá vyvolala ďalšiu sériu závažných kríz (potravinovú, energetickú, geopolitickú a iné). Súčasná polykríza zahŕňa „staršie“ riziká (vysokú infláciu, obchodné vojny, riziká spojené s migráciou a utečeneckou krízou, odliv kapitálu z rozvíjajúcich sa trhov, sociálne nepokoje, geopolitickú konfrontáciu), prebiehajúce/pokračujúce riziká z nedávnej minulosti (konflikty na Blízkom východe, humanitárnu krízu, riziká spojené s nedostatkom potravín a potravinovou bezpečnosťou, vysokým rastom cien, najmä potravín a energií, krízou životných nákladov) a „nové“ riziká (zmeny rôznych globálnych rizík, vrátane neudržateľnej úrovne dlhu, novej éry nízkeho ekonomického rastu, nízkych globálnych investícií a deglobalizácie, rastúcich a zničujúcich dopadov klimatických zmien (Whiting & Park, 2023). Staršie, prebiehajúce/pokračujúce a úplne nové riziká spôsobujú, že súčasné obdobie je plné nepokojov, neistoty a spoločenského napätia a súčasná generácia je uväznená v permakríze bez zjavného východiska (Safereach, 2024). Albert (2024) početné, vážne a narastajúce riziká súčasného sveta nazýva „planetárnou polykrízou“.

V ekonomickom, ale aj geografickom výskume doposiaľ absentujú výskumy zaoberajúce sa súčasnou polykrízou a jej dopadmi na chudobu. Táto skutočnosť z veľkej časti súvisí s tým, že rast chudoby v rozvinutých krajinách predstavuje nový trend, ktorý sa vo väčšej miere prejavil až v neskoršej fáze polykrízy. Za počiatok/impulz rastu chudoby sa vo všeobecnosti považujú pandémia COVID-19 a vojna na Ukrajine, ktoré okrem iného spôsobili výrazný pokles globálneho ekonomického rastu, narušenie globálnych dodávateľských reťazcov a vysokú infláciu. Do skupiny prác, ktoré skúmali dopady pandémie na sociálno-ekonomický rozvoj,

infláciu a hospodárenie domácnosti možno zaradiť práce Adams-Prassl et al. (2020), Almeida et al. (2021), Ball et al. (2022), Benzeval et al. (2020), Bourquin et al. (2020), Brewer a Tasseva (2020), Dorn et al. (2020), Furceri et al. (2020), Gardiner a Slaughter (2020), Han et al. (2020), HM Treasury (2020), McKibbin a Fernando (2020), Lustig a Mariscal (2020), Rodríguez et al. (2020), Militaru et al. (2024), Bardazzi et al. (2024). Dopady Rusko-ukrajinskej vojny, ktoré priamo alebo nepriamo vplývali na rast životných nákladov a chudobu analyzovali napr. Artuc et al. (2022), Blot et al. (2022a), Blot, et al. (2022b), Caldara et al. (2022), Chen (2022), Eurofi Forum (2022), Kim (2022), Redeker (2022), Afunts et al. (2023), Almazán-Gómez et al. (2023), Bruhin et al. (2023) a iní. Na Slovensku vzniklo tiež niekoľko prác súvisiacich so skúmanou problematikou, ktoré sa vo väčšej, či menšej miere venovali jej rôznym aspektom. Výsledky uvedených prác potvrdzujú významný vplyv uvedených udalostí na zmeny v nákupnom správaní (Čuláková et al., 2022), výrazné spomalenie rastu miezd a príjmov (Michálek, 2023), prehlbovanie zaostávania Slovenska za EÚ-27 (Rusnák et al., 2023), nárast príjmových nerovností (Michálek, 2024a), zväčšovanie zraniteľnosti ekonomík niektorých krajín EÚ (Michálek, 2024b), pokles predaja a tržieb v maloobchode a službách (Bilková et al., 2024), výrazný rast inflácie a jej značne nežiadúce dopady na domácnosti s nižšími príjmami (Michálek, 2024c).

Relevantnosť skúmaných faktorov chudoby

Hoci existuje množstvo rôznych faktorov spôsobujúcich chudobu, za jej zvyšovanie a rast najmä v turbulentných ekonomických časoch v značnej miere zodpovedá vysoká alebo zvýšená inflácia, ktorá je sprevádzajúcim javom týchto období. Väčšina autorov, ktorí sa venovali výskumu vplyvu inflácie na chudobu (Cardoso, 1992; Powers, 1995; Ravallion 1998; Romer & Romer, 1998; Chaudhry & Chaudhry, 2008; Braumann, 2004) považujú infláciu za vplyvný faktor chudoby. Cardoso (1992) pri analýzach inflácie a chudoby v siedmich krajinách Latinskej Ameriky zistila, že vyššia inflácia bola významne spojená s nižšími reálnymi mzdami. Konštatuje, že inflácia znižuje reálne príjmy nielen chudobným, ale aj príjmy a úspory strednej triedy, ktorej časť z uvedeného dôvodu „padá“ do chudoby. Tvrdí, že inflácia ovplyvňuje chudobu najmä prostredníctvom svojho vplyvu na reálne mzdy, pretože nominálne mzdy nerastú tak rýchlo, ako ceny v epizódach rastúcej miery inflácie. Powers (1995) konštatuje, že inflácia v USA v rokoch 1959 – 1992 zvýšila chudobu založenú najmä na spotrebe a menej významný vplyv mala na chudobu založenú na príjme. Datt & Ravallion (1998) v štúdií naprieč časom (v období rokov 1957-1991) v štátoch Indie zistili, že štáty s vyššou mierou inflácie mali aj vyššiu mieru chudoby. Potvrdili silnú pozitívnu koreláciu medzi vyššími cenami a chudobou. V neskoršej štúdií (Datt & Ravallion, 2002) ukázali, že inflácia nepriaznivo ovplyvnila najmä chudobných a tento účinok pripísali predovšetkým nepriaznivým šokom inflácie na reálnu mzdu nekvalifikovanej pracovnej sily. Rovnako štúdia Easterly a Fischer (2001) potvrdila, že inflácia sa viac týka chudobných ako bohatých. Na základe údajov z prieskumov verejnej mienky 31 869 domácností v 38 krajinách ukázali, že inflácia znižuje najmä reálny príjem chudobných a tiež, že chudobní považujú infláciu za väčší problém ako bohatí. Priame negatívne účinky inflácie na príjem chudobných zistili tiež Romer a Romer (1998), ktorí konštatovali, že inflácia poškodzuje chudobných

znižením reálnej hodnoty miezd a transferov. Erosa a Ventura (2002) zistili, že chudobné domácnosti držia viac hotovosti v porovnaní s inými finančnými aktívami a keďže inflácia znižuje hodnotu hotovosti, chudobní sú viac postihnutí infláciou. Rovnako Braumann (2004) rastúcu chudobu v Latinskej Amerike počas rokov 1960 – 1997 pripisuje poklesu reálnych miezd počas vysokej inflácie. Vychádzal z preskúmania údajov za sledované obdobie z ktorých zistil, že maximá chudoby sa zhodovali s maximami inflácie. Preto boj proti inflácii považuje za dôležitý krok k zníženiu chudoby. Chaudhry a Chaudhry (2008) zistili, že najmä inflácia cien potravín zvyšovala chudobu v Pakistane. O'grady (2011) uvádza, že vo Veľkej Británii inflácia zasahuje chudobnejšie a nízko príjmové domácnosti oveľa viac ako bohaté. Claeys et al. (2022) zistili, že vo všeobecnosti platí, že krajiny EÚ, ktoré zaznamenali vyššiu mieru inflácie, sú zároveň tie, v ktorých skupiny obyvateľov s nízkymi príjmami čelia vyššej miere chudoby, ako rovnaké skupiny obyvateľov v krajinách, ktoré zaznamenali nižšiu mieru inflácie. Súčasne uvádzajú, že situácia sa v rámci krajín výrazne líši a každá z krajín zažíva vlastný súbeh „prispievajúcich“ faktorov pozitívnej korelácie vrátane rôznych modelov spotreby, cenových zmien a národných politik.

Uvedené/preskúmané práce umožnili poznať vzťah medzi infláciou a chudobou a ukázali, že chudobné domácnosti sú zraniteľnejšie voči ekonomickým šokom, najmä inflácii. Rastúca inflácia znižuje reálny príjem, hodnotu hotovostných držaní a kúpnu silu. Zistili, že najmä rast cien potravín (v porovnaní s ostatnými komoditami) má najväčší vplyv na chudobu. Potvrdili, že vzťah medzi infláciou a chudobou je v prevažnej väčšine pozorovaní pozitívne korelovaný. Len vo výnimočných prípadoch, buď neexistuje jasný vzťah medzi infláciou a chudobou, alebo ak existuje, nie je štatisticky významný (Blank & Blinder, 1985, Cutler & Katz, 1991).

Kým vplyv inflácie na chudobu sa výrazne zvyšuje najmä v epizódach rastúcej miery inflácie, dosah príjmov na chudobu je permanentne významný. Priamym dôkazom určujúceho vplyvu príjmov na chudobu je, že samotná definícia chudoby je založená, resp. vychádza z príjmov. Hranica chudoby v kvantitatívnom vyjadrení predstavuje absenciu/nedostatok príjmu, či už v absolútnych hodnotách (dennou sumou prežitia) alebo v relatívnych hodnotách (nedostatočným príjmom vzhľadom k prijateľnej životnej úrovni v krajine). Kakwani (1980) v rozsiahlej a často citovanej štúdií detailne analyzuje rôzne aspekty príjmov od ich tvorby, funkcie, rozdeľovania, merania až po ich determinujúci vplyv na chudobu. Ali & Thorbecke (2000) na základe údajov z rôznych krajín Subsaharskej Afriky zistili, že trend chudoby je viac citlivý na nerovnosť príjmov ako ich úroveň. Ravallion (2001) uvádza, že miera rastu priemerného príjmu a zmiernenie príjmových nerovností pozitívne ovplyvňuje znižovanie chudoby. Zmieňuje, že existuje množstvo argumentov prečo väčšia rovnosť v príjmoch je dobrá pre pokles chudoby. Ravallion a Chen (2001) na základe 297 národných výberových prieskumov zahŕňajúcich 88 krajín zistili, že medzi rokmi 1987 a 1998 síce došlo k poklesu celkového výskytu absolútnej i relatívnej chudoby, ale ani to nestačilo na zníženie celkového počtu chudobných. Ako hlavné dôvody tohto stavu uvádzajú nízky rast priemernej životnej úrovne vzhľadom na pretrvávajúce počiatočných nerovností (v príjmovom aj nepríjmovom rozmere) a rôzne bariéry brániace chudobným v plnej účasti na ekonomickom raste/zisku. Na základe panelových údajov z 58 rozvojových

krajín za obdobie rokov 1980 – 1998 poskytujú Kalwij a Verschoor (2007) nové a podrobné empirické dôkazy o významnej úlohe a vplyve príjmov a ich rozdelenia na chudobu. K zaujímavým výsledkom sa dopracoval Fosu (2010), ktorý poskytol porovnávanie globálne dôkazy o úlohe rastu a nerovnosti príjmov pri znižovaní chudoby. Zistil, že citlivosť chudoby na príjem je klesajúcou funkciou nerovnosti a elasticita chudoby voči nerovnosti je v skutočnosti väčšia ako elasticita chudoby voči príjmu. Tiež uvádza, že medzi regiónmi a krajinami existujú veľké rozdiely v účinkoch príjmov na chudobu a že rozdelenie príjmov zohráva pri znižovaní chudoby dôležitejšiu úlohu, než by sa tradične uznávalo. Jędrzejczak a Kubacki (2013) vysokú nerovnosť príjmov považujú za hlavný faktor a zdroj vážnych sociálno-ekonomických problémov a ako jeden z príkladov uvádzajú rastúcu chudobu. Rovnako Krugman (2014) za hlavnú príčinu pretrvávajúcej chudoby považuje veľké príjmové nerovnosti. Gould (2014) uvádza, že približne v troch desaťročiach pred poslednou recesiou (obdobie rokov 1979 – 2007) bol veľký rast príjmov v USA jedným z dvoch najvýznamnejších faktorov znižujúcich chudobu, zatiaľ čo ich nerovnosť mala opačný efekt – chudobu zvyšovala. Marrero a Servén (2022) analýzou panelu 158 krajín v rokoch 1960 až 2010 ukázali, že poklesy príjmov alebo ich rastúca nerovnosť vedú k nárastu chudoby. Petrakos et al. (2023) pri výskume dopadov hospodárskych kríz v Grécku zistili značný nárast nerovnosti príjmov, ktorý výrazne zvýšil výskyt chudoby, pričom hospodárske otrasy boli obzvlášť škodlivé pre ekonomicky znevýhodnených členov gréckej spoločnosti. Stankov (2024) na základe lineárnych regresii vplyvu príjmov na chudobu v krajinách CESEE (strednej, východnej a juhovýchodnej Európy) zistil, že v krajinách sledovaného regiónu rast príjmov prispieva k znižovaniu chudoby len vtedy, keď príjmové nerovnosti nerastú. Uvádza, že zväčšovanie príjmových nerovností nielenže intenzívnejšie vplyva na chudobu ako ich rast, ale súčasne pôsobí opačným smerom, t. j. chudobu zvyšuje. Konštatuje, že ďalší pokrok v boji proti chudobe v sledovaných krajinách je možné dosiahnuť najmä zlepšením nepriaznivej distribúcie ich príjmov.

3 METÓDY

Základný koncept naplnenia stanovených cieľov vychádza z premisy intenzívnych väzieb medzi infláciou, príjmom a chudobou. Kvantitatívne vyjadrenie každého zo sledovaných ukazovateľov explicitne ukazuje v akom stave z aspektu finančného zaťaženia a chudoby sa obyvateľstvo alebo domácnosti nachádzajú. Na určenie stavu a pozície Slovenska v rámci EÚ z aspektu inflácie bol použitý „*Harmonizovaný index spotrebiteľských cien*“ (Harmonized index of consumer prices - ďalej len HICP) Laspeyresovho typu (Caisl et al., 2023). Keďže hlavným referenčným obdobím indexu, ktoré v súčasnosti používa Eurostat i národné štatistické úrady členských štátov je rok 2015, vývoj inflácie bol sledovaný od tohto roku za obdobie deviatich rokov. Na určenie stavu a pozície Slovenska z aspektu príjmov sa ohľadom na zameranie štúdie (na chudobu) bol analyzovaný ukazovateľ „*Čistý ročný príjem v parite kúpnej sily*“ (ďalej PKS). Takýto príjem vyjadruje reálnu kúpnu silu v jednotlivých krajinách, kde rovnaké tovary majú rozdielnú cenovú úroveň. Analyzovaným ukazovateľom chudoby bola „*Miera rizika príjmovej chudoby*“ (At-risk-of poverty rate ďalej len MRPCH). Miera (MRPCH) vyjadruje podiel obyvateľov, ktorých príjem je pod hranicou chudoby vyjadrenou 60 % mediánom ekvivalentného príjmu po sociálnych

transferoch. Za obidva ukazovatele bol sledovaný stav k roku 2023 a vývoj za dekádu rokov 2014 – 2023. Na porovnanie krajín boli využité priemerné ročné indexy. Z dôvodu sprehľadnenia analýz vývoja sledovaných ukazovateľov je na obrázkoch 1, 3, 5 zachytených maximálne desať krajín. Sú to vždy tri krajiny s extrémne nízkymi (najnižšími), tri krajiny s najvyššími hodnotami sledovaného ukazovateľa a krajiny V4. Krajiny zo skupiny V4 boli vybrané z dôvodu ich dobrej porovnateľnosti mnohých socioekonomických parametrov, ako aj podobnosti ich vývoja, či už v období pred rokom 1989 alebo po tomto roku. Situáciu vo všetkých krajinách EÚ zachytávajú obrázky (mapy), ktoré poskytujú prehľad o priemerných ročných hodnotách sledovaných ukazovateľov a tým aj o pozícii jednotlivých krajín v EÚ.

Na analýzu interakcií medzi infláciou a príjmami v kontexte rastu chudoby boli použité *Korelačná analýza* a modifikovaná *Krivka incidencie rastu* (Growth Incidence Curve – GIC), ktorú zaviedli Ravallion a Chen (2001). Táto zachytáva rast a pokles príjmov každého segmentu populácie v priebehu sledovanej periódy a vizuálne znázorňuje ich trendy. Model/krivka súčasne umožňuje analyzovať interakcie medzi rastom/poklesom príjmov a chudobou. GIC bola viackrát úspešne aplikovaná ako nástroj slúžiaci na analýzu a hodnotenie vplyvu, významnosti a dopadov rôznych javov na chudobu. V príspevku bola použitá jej modifikovaná forma, pričom model bol doplnený o infláciu.

4 VÝSLEDKY

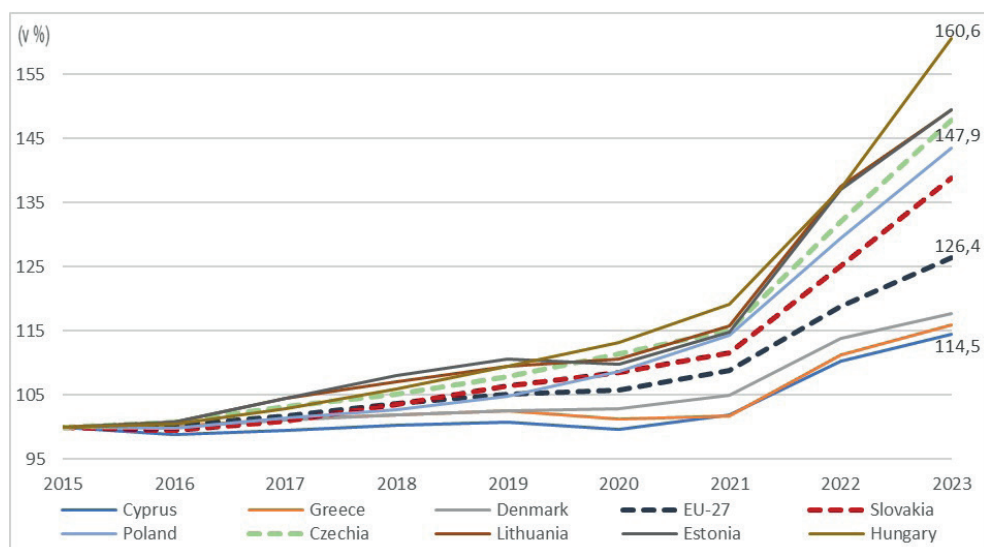
Stav a vývoj inflácie

Obr. 1 zachytáva vývoj HICP, pričom hlavným referenčným obdobím indexu bol rok 2015, ktorý mal hodnotu 100. Z priemerných ročných indexov HICP je zrejmé, že rast cien v sledovanom období bol výrazne väčší v krajinách strednej a východnej Európy (ďalej len CEE) s výnimkou Slovinska. Kým väčšina západných krajín EÚ vykazovala nárast inflácie maximálne do 25 %, v krajinách CEE bola inflácia minimálne o 10 % vyššia. V sledovanom období ceny na Slovensku narástli až o 38,8 %, pričom najvyššie hodnoty inflácie (nad 15 %) boli zaznamenané na prelome rokov 2022/23. Rozdielnu úroveň inflácie v krajinách EÚ veľmi dobre zachytáva Obr. 2, kde na prvý pohľad vidieť zrejmy rozdiel medzi

západnou a východnou časťou (regiónmi) EÚ. Kým v krajinách na západe a juhu EÚ priemerný ročný HICP nepresiahol hodnotu tri percentá, z krajín CEE takéto hodnoty evidovali len Slovinsko, Chorvátsko a Bulharsko. Zostávajúce krajiny regiónu CEE vykazovali priemerný ročný rast inflácie nad 3 %, pričom Slovensko zaznamenalo hodnotu 3,4 %.

Stav a vývoj príjmov

Medzi krajinami EÚ existujú výrazné rozdiely aj v príjmoch. Nepriaznivú situáciu v oblasti stavu a vývoja príjmov na Slovensku v poslednej dekáde v plnej miere potvrdzuje vývoj príjmu vyjadrený k parite kúpnej sily. Ako vidieť na Obr. 4 v roku 2023 bol takto vyjadrený príjem na Slovensku rovnaký ako v roku 2014, teda doslova stagnoval. Čistá mzda na Slovensku v PKS bola v obidvoch rokoch rovnaká a dosahovala 10 777 eur. Kým však v roku 2014 uvedenú sumu nedosiahlo až sedem členských krajín z regiónu CEE, v roku 2023 ju už všetky krajiny EÚ prekročili. Pre porovnanie za rovnaké obdobie sa príjem v PKS v Rumunsku, Bulharsku, Lotyšsku a Litve viac ako zdvojnásobil. V roku 2023 bol príjem v PKS na Slovensku v porovnaní s Poľskom a Českom nižší o 70 %, Bulharskom o 30 %, Maďarskom o 15 % a Rumunskom o 11 %. Obr. 4 zároveň zachytáva postupný (ročný) prepád slovenského príjmu v porovnaní so sledovanými krajinami. V roku 2016 vyššie mzdy ako na Slovensku dosiahli Litovčania, postupne i Gréci, Chorváti, Lotyši, Bulhari, Maďari a v roku 2021 aj Rumuni. Slovensko sa tak podľa ukazovateľa „výšky príjmov vyjadrených k PKS“ za poslednú dekádu postupne prepadlo z dvadsiatej priečky (v roku 2014) na posledné miesto v rámci EÚ. Vážnosť príjmovej situácie na Slovensku dokazujú aj výsledky analýzy sledovania priemerného ročného čistého príjmu v PKS (Obr. 3). Kým všetky krajiny CEE zaznamenali pomerne vysoký nárast tohto ukazovateľa, Slovensko bolo jedinou výnimkou, kde príjem v PKS dosiahol zápornú hodnotu (pokles o – 0,2 %). Priemerné ročné hodnoty rastu príjmu v PKS sa v krajinách CEE pohybovali v intervale od 3,7 % do 10,1 %, v starých členských krajinách od 1,1 % do 3,2 %. Stagnácia príjmov na Slovensku z aspektu tohto ukazovateľa potvrdila indicie, že Slovensko je v súčasnosti jednou z najviac krajín postihnutých chudobou.



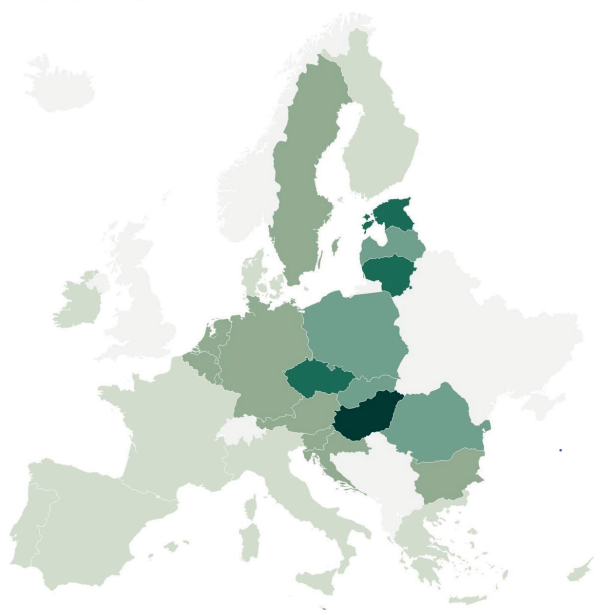
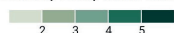
Zdroj: EUROSTAT (2024); (prc_hicp_aind)

Obr. 1 Vývoj HICP (inflácie) v krajinách EÚ v rokoch 2015 - 2023

Stav a vývoj chudoby

Nepriaznivé dopady vysokej inflácie a stagnácie príjmov sa na Slovensku prejavili zvlášť v nízkoprijimových domácnostiach. Túto skutočnosť možno už teraz vidieť na pomerne dynamickom raste podielu chudobných za posledné tri roky. Jediným priaznivým javom zachyteným na Obr. 5 je, že podiel chudobných na Slovensku (14,3 %) bol v roku 2023 pod priemerom EÚ (16,2 %). Negatívnou skutočnosťou je, že kým v EÚ ako celku chudoba klesla o – 1,1 % (zo 17,3 % v roku 2014 na 16,2 % v roku 2023), na Slovensku vzrástla (pri porovnaní tých istých rokov o 1,7 %). Slovensko sa s hodnotami k poslednému sledovanému roku tak stalo v poradí treťou krajinou EÚ s najvyšším rastom chudoby. Podľa priemerného ročného indexu rastu MRPCH (Obr. 6) sa Slovensko posunulo ešte o jedno miesto a dosiahlo 2 najhoršiu pozíciu v rámci celej EÚ.

Priemerný ročný index inflácie



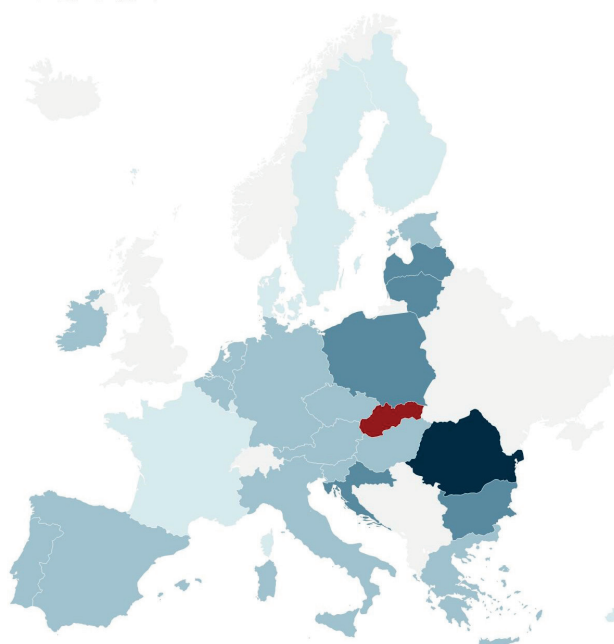
Zdroj: EUROSTAT (2024); (prc_hicp_aind)

Obr. 2 Priemerný ročný index rastu spotrebiteľských cien (HICP) v EÚ v r. 2016 – 2023

Závislosť medzi skúmanými javmi a zmeny v intenzite ich vplyvu

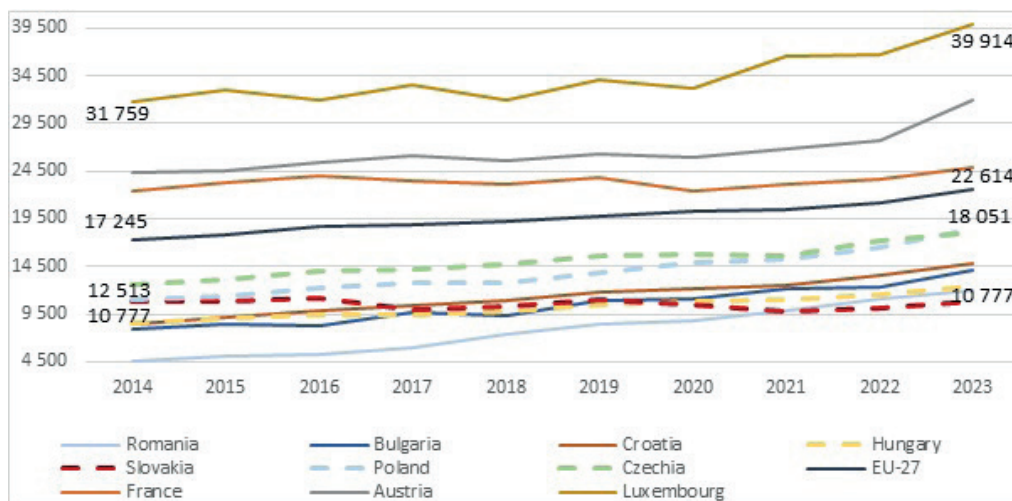
Na analýzu interakcií medzi infláciou, príjmami a chudobou boli použité Korelačná analýza a Krivka incidence rastu. Z Obr. 7 je zrejmy výrazný pozitívny vzťah medzi úrovňou inflácie a mierou chudoby. Túto skutočnosť potvrdzuje priebeh trendových kriviek so stúpajúcou tendenciou. Kým do roku 2021 relatívne stabilnú a nízku infláciu sprevádzal pokles chudoby, výrazný nárast inflácie po roku 2021 podmienil výrazný rast chudoby. Významnú „veľmi veľkú“ závislosť medzi sledovanými javmi (klasifikácia podľa Cohena (1988)) potvrdzuje vysoká hodnota korelačného koeficienta 0,78296. Koeficient determinácie zachytávajúci silu/intenzitu relácie medzi premennými dosiahol hodnotu 0,61303.

Priemerný ročný nárast/pokles čistých príjmov v PKS



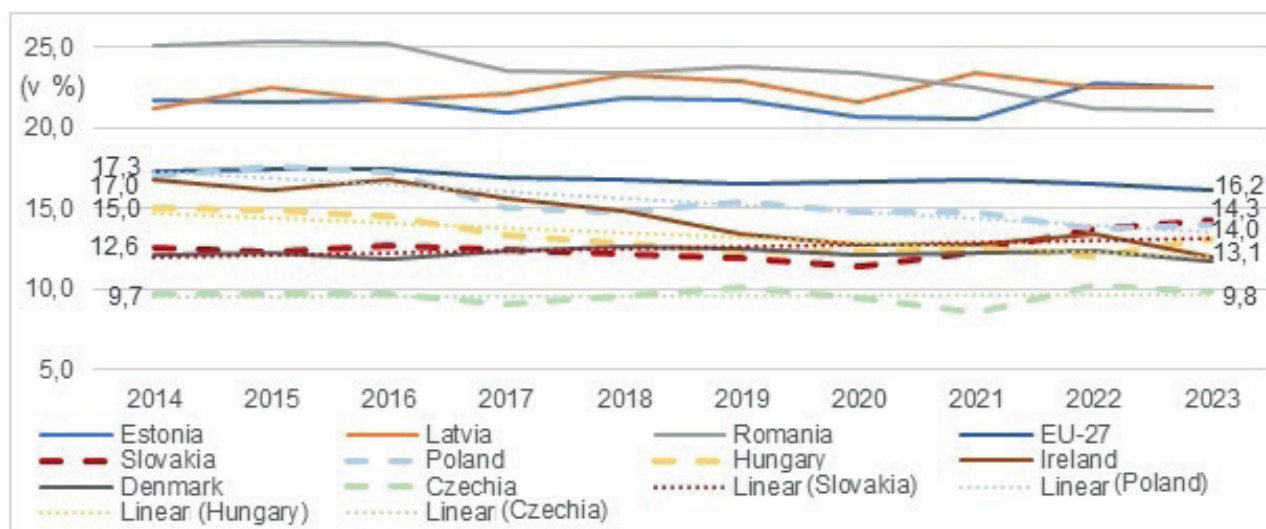
Zdroj: EUROSTAT (2024); (earn_nt_net)

Obr. 3 Priemerný ročný index čistého príjmu v PKS v krajinách EÚ v rokoch 2014 - 2023



Zdroj: EUROSTAT (2024); (earn_nt_net)

Obr. 4 Vývoj ročného čistého priemerného príjmu v PKS v krajinách EÚ (v €) v r. 2014 – 2023



Obr. 5 Vývoj MRPCH v krajinách EÚ v rokoch 2014 – 2023

Priebeh kriviek príjmu a chudoby od roku 2021 (Obr. 8) ukazuje na slabnúci vplyv rastu príjmov na pokles chudoby (negatívna závislosť). Kým ešte v roku 2019 vidieť jednoznačný vplyv rastu príjmov na pokles chudoby, v roku 2020 chudoba ešte výrazne klesá napriek poklesu príjmov. V roku 2021 nastal zlom a chudoba po dlhom období poklesu výrazne stúpa a to aj napriek rastu príjmov. Na základe uvedených zistení možno konštatovať, že do roku 2019 platila všeobecne dokázaná negatívna závislosť medzi príjmom a chudobou. Rok 2020 bol akýmsi prechodným rokom so špecifickým vzťahom medzi príjmom a chudobou v ktorom negatívna závislosť medzi nimi stratila platnosť a zmenila sa na pozitívnu. Vzťah medzi nimi definuje pokles/pokles (chudoba klesá napriek poklesu príjmov). Od roku 2021 sa vzťah medzi nimi opäť mení a je definovaný ako rast/rast (chudoba výrazne rastie napriek rastu príjmov). Tento vývoj, resp. zmena z negatívnej korelácie na pozitívnu v sledovaných rokoch mali vplyv na korelačnú závislosť za celú sledovanú dekádu. Korelačný koeficient za celé obdobie dosiahol nízku/bezvýznamnú, pozitívnu hodnotu a to 0,06118. Je zrejmé, že „do hry“ vstupuje iný silný faktor - inflácia, ktorá dynamikou nárastu a vysokou úrovňou výrazne oslabuje vplyv príjmov a determinuje nepriaznivý vývoj chudoby v rokoch 2021 – 2023.

Druhou metódou použitou na analýzu interakcií medzi infláciou, príjmami a chudobou bola modifikovaná GIC. Táto sleduje vplyv zmien vo vývoji príjmov a inflácie na chudobu, pričom je schopná identifikovať vzájomný pomer, resp. intenzitu vplyvu skúmaných javov na zmeny v chudobe. Jej tvorba spočívala v nasledovných krokoch:

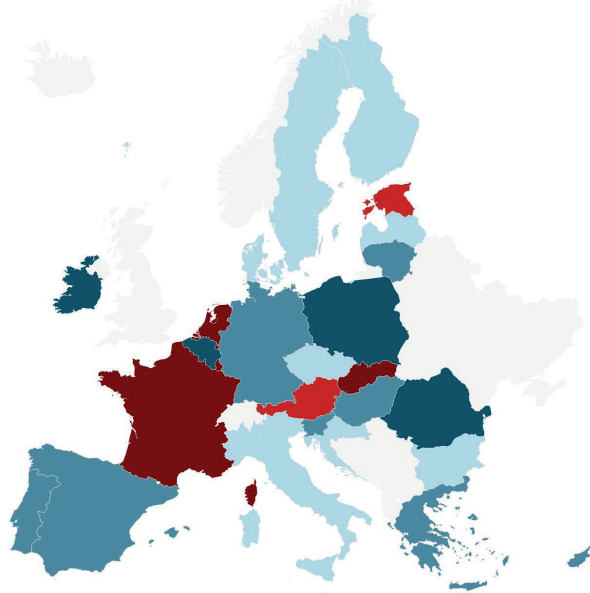
- na os Y boli nanosené hodnoty všetkých troch analyzovaných javov (príjmov, inflácie a chudoby). Hodnoty sú vyjadrené tromi krivkami, ktoré zachytávajú ich vývoj v rokoch 2014 – 2023, resp. 2015 – 2023);
- na os X boli nanosené dve kolmice (v grafe ako bod zlomu), ktoré predstavujú body zlomu vo vývoji chudoby a inflácie. Poloha prvej kolmice je určená rokom zmeny trendu vývoja chudoby (z poklesu na rast). Poloha druhej je určená rokom zmeny trendu vývoja inflácie (zo stagnácie na výrazný rast);
- svetlosivé (vplyv príjmov na chudobu) a tmavosivé (vplyv inflácie na chudobu) plochy boli označené na základe trendovej krivky incidence rastu chudoby. Vo všeobecnosti platí, že čím väčšia je

ich plocha, tým väčší vplyv má daný jav.

Priebeh každej z kriviek (Obr. 9) ukazuje na podstatné zmeny, ktoré sa odohrali po roku 2020. Tento rok bol prelomový pre chudobu, ktorá zmenila dlhodobý pozitívny trend (pokles) na negatívny (pomerné výrazný rast). Kým v prvej etape na raste chudoby dominoval vplyv príjmov, v druhej etape to naopak bola vysoká miera inflácie. Jej dynamický strmý rast dobre vidieť na grafe. Svetlosivá plocha predstavuje vplyv/efekt príjmov na chudobu a tmavosivá vplyv/efekt inflácie na chudobu. Väčšia tmavosivá plocha ukazuje a zároveň potvrdzuje predchádzajúce zistenia o prevažujúcom vplyve inflácie (od roku 2021) na chudobu, ktorá v sledovanom období zmenila pozitívnu trajektóriu vývoja chudoby na zápornú.

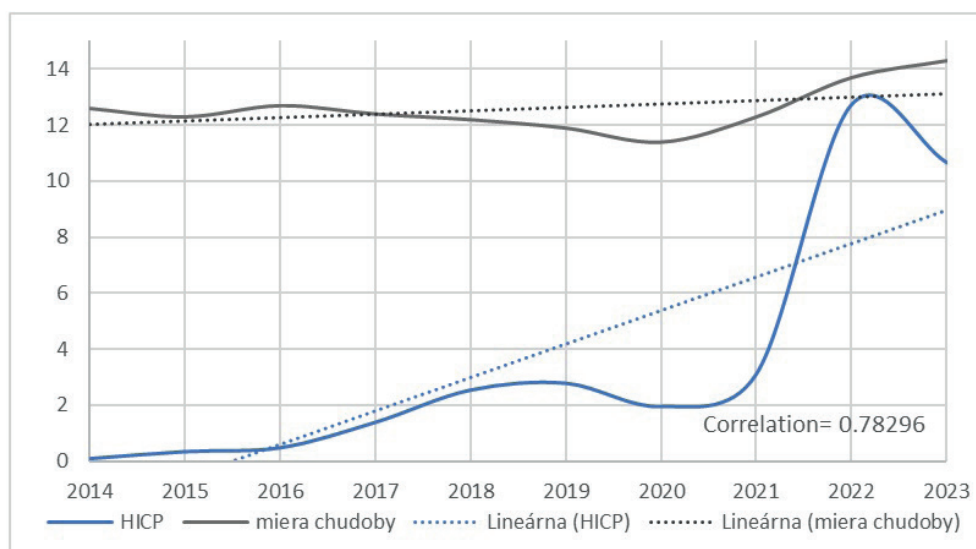
Index príjmovej chudoby

-2 -1 0 1



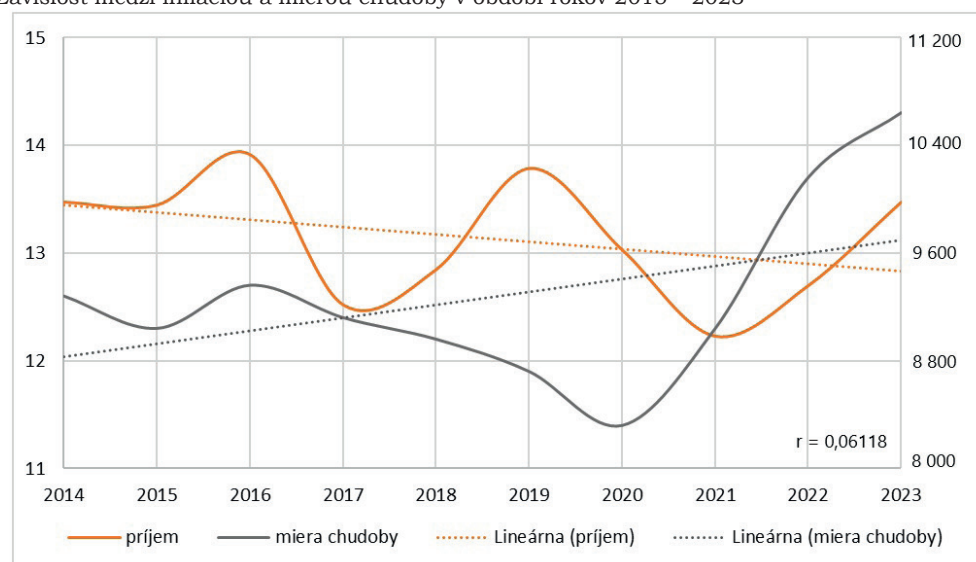
Zdroj: EUROSTAT 2024 (ilc_li02)

Obr. 6 Priemerný ročný index rastu/poklesu MRPCH v krajinách EÚ v rokoch 2014 – 2023



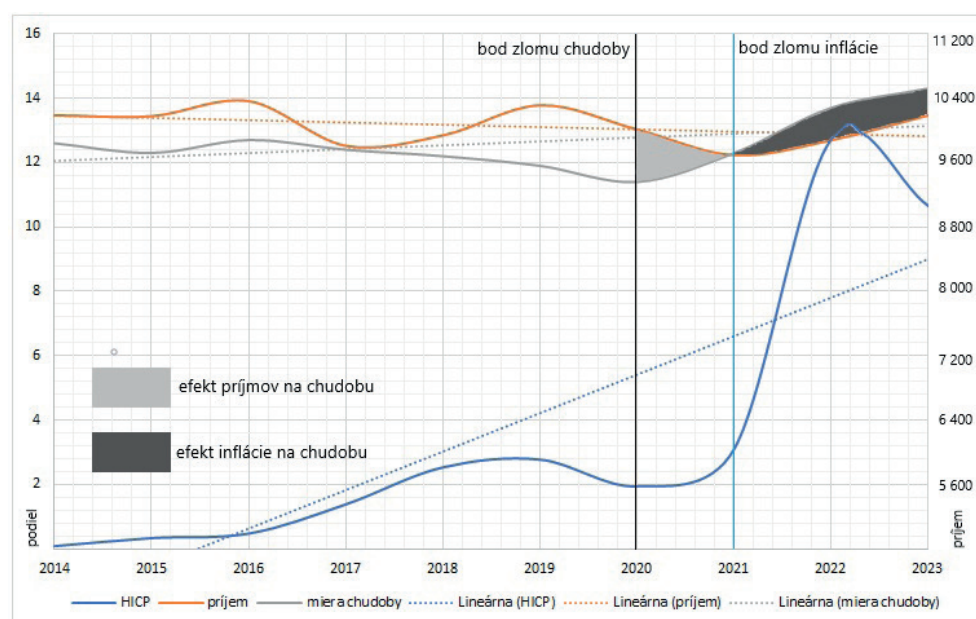
Zdroj: ŠÚ SR (2024a,b)

Obr. 7 Závislosť medzi infláciou a mierou chudoby v období rokov 2015 – 2023



Zdroj: ŠÚ SR (2024a,b)

Obr. 8 Závislosť medzi príjmom a mierou chudoby v období rokov 2014 – 2023



Zdroj: ŠÚ SR (2024a, 2025), vlastné spracovanie

Obr. 9 Efekty inflácie a príjmu na chudobu na Slovensku

5 DISKUSIA A ZÁVER

S radikálnou zmenou trajektórie vývoja chudoby na Slovensku v súčasnom období prehlbujucej sa globálnej polykrízy sa vynorilo niekoľko vážnych otázok do diskusie. Jednou z najdôležitejších je, čo spôsobilo túto radikálnu zmenu. Výsledky príspevku ukázali, že to bolo viacero javov, udalostí a faktorov súvisiacich s globálnou polykrízou a vnútornými ekonomickými podmienkami krajiny. Medzi hlavné exogénne faktory, ktoré zohrali zásadnú úlohu a výrazne ovplyvnili rast chudoby na Slovensku, patrili najmä dopady pandémie COVID-19, nestabilita dodávateľských reťazcov, dôsledky Rusko-ukrajinskej vojny (sankcií voči Rusku, rast svetových cien energií a potravín) a iné. Uvedené, ale aj ďalšie globálne udalosti (avšak s menšou váhou vplyvu) v kombinácii s viacerými vnútornými problémami vytvorili priestor pre zaostávanie príjmov a rast inflácie na Slovensku s ich negatívnym vplyvom na výrazný rast chudoby. V sledovanom období nízky rast príjmov a vysoká inflácia boli najvýznamnejšie endogénne faktory vplyvajúce na rast chudoby na Slovensku. Výsledky ukázali, že významným faktorom a príčinou radikálnej zmeny vývoja chudoby (z priaznivého na nepriaznivý) bolo oslabenie vplyvu príjmov v „prospech“ nepriaznivých dopadov vysokej inflácie.

Ďalšou dôležitou otázkou do diskusie je, kedy presne nastal zlom v zmene trajektórie z dlhodobu pozitívneho vývoja chudoby na negatívny s výrazným rastom chudoby. Výsledky ukázali, že prelomový bol rok 2021. Vhodnejšie by však bolo presnejšie určenie času zmeny trajektórie vývoja, ktoré by umožnilo identifikovať a kvantifikovať vzájomný pomer vplyvu príjmov a inflácie. Absencia detailnejších longitudinálnych dát o chudobe však neumožnili získať takéto výsledky, pretože údaje za chudobu sú dostupné len v ročných periódach (príjem a inflácia sú sledované na mesačnej báze). Toto dátové obmedzenie malo za následok, že skúmaný „zlom“ vo vývoji chudoby bolo možné určiť len na ročnej báze. Obmedzenia v oblasti dát súčasne potvrdili a podporili názory o potrebe zberu a tvorby nových, detailnejších údajov o chudobe. V kontexte potrieb geografie chýbajú najmä detailnejšie dáta o časopriestorových rozmeroch a parametroch chudoby. Ich potenciálne použitie a zahrnutie do analýz by výrazne prispelo k získaniu presnejších výsledkov a informácií o chudobe a tým aj k ich lepšej využiteľnosti pre aplikačnú prax.

Slovensko z aspektu analyzovaných ukazovateľov inflácie, príjmov a chudoby dosiahlo veľmi nepriaznivé hodnoty a podľa vybraného ukazovateľa príjmov dokonca zaznamenalo najhoršiu hodnotu v rámci celej EÚ. Výsledky výskumu zmien trajektórie vývoja chudoby na Slovensku prostredníctvom korelačnej analýzy a krivky incidencie rastu ukázali, že „prepnutie“ z pozitívneho do negatívneho vývoja chudoby bolo dôsledkom zmeny presunu dominance vplyvu od príjmov k inflácii. V skúmanom období síce pokračoval rast príjmov, ale tento bol nepostačujúci vzhľadom k neúnosnému rastu a úrovni inflácie. Dynamický rast inflácie od roku 2021 a jej vysoká miera (hodnoty nad 10 % od apríla 2022, a nad 15 % od novembra 2022 až do februára 2023) výrazne zvýšili nielen mieru chudoby, ale aj jej intenzitu. V absolútnom vyjadrení počet príjmovu chudobných vzrástol zo 614 tisíc (v roku 2020) na 778 tisíc (v roku 2024), teda až o 21,1 percentuálneho bodu (ŠÚ SR, 2025). Počet chudobných v AROPE (At risk of poverty or social exclusion) v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia bol ešte vyšší a vzrástol o viac ako štvrtinu,

zo 735 tisíc v roku 2020 (ŠÚ SR, 2023) na viac ako 980 tisíc. Súčasne s rastom chudobných rástla i hĺbka chudoby. V rokoch 2020 – 2023 sa zvýšil podiel chudobných s príjmom pod 50 % mediánu ekvivalentného príjmu o 37,3 percentuálneho bodu a chudobných s príjmom pod 40 % mediánu ekvivalentného príjmu dokonca až 67,2 percentuálneho bodu (ŠÚ SR, 2024c). Je zrejme, že zmena v oblasti príjmovej chudoby začala s nástupom a zhoršovala sa v priebehu pandémie COVID-19. Táto časová zhoda súčasne indikuje nielen negatívny vplyv pandémie na príjmy, ale hlavne jej počiatočný významný impulz pre následný dynamický rast inflácie. Práve vysoká úroveň inflácie radikálne zmenila trajektóriu vývoja chudoby z dlhodobu pozitívneho na negatívny.

Zhoršenú situáciu v oblasti chudoby však zaznamenali aj iné krajiny ktorých negatívne efekty polykrízy boli umocnené vnútornými problémami rôzneho charakteru. V porovnaní so Slovenskom však bola ich situácia priaznivejšia, najmä v dôsledku väčšej odolnosti ich ekonomík a/alebo pragmatickejších a efektívnejších prístupov k riešeniu uvedených problémov spôsobujúcich rast chudoby. Rôzna miera odolnosti ekonomík (Michálek, 2024b) a rozdielne reakcie krajín na polykrízu (Martin, 2022) viedli k diferencovaným ekonomickým výsledkom, ako aj k značným rozdielom vo vývoji chudoby. Kým niektoré z krajín (staršie členské krajiny EÚ) rôznymi opatreniami a nástrojmi potlačali infláciu (Sgaravatti et al., 2023; Tenreyro, 2023), iné, najmä z regiónu CEE zase rôznymi formami fiškálnej pomoci zlepšovali finančnú situáciu domácností (Guerrero & Aumayr-Pintar, 2023; Sas, 2024; Eurostat, 2025), Slovensko sa vydalo opačným smerom. Prijatím (v októbri 2024) síce potrebného, ale nie práve najlepšie zostaveného konsolidačného balíčka (výrazná prevaha opatrení zameraných na zvýšenie príjmov a takmer žiadne, resp. len symbolické šetrenie na strane výdavkov) štát ešte viac finančne zaťažil obyvateľstvo. Je zrejme, že v príspevku zistená a potvrdená zložitá finančná situácia domácností sprevádzaná nárastom chudoby spolu s nepriaznivými finančnými dopadmi prvého a v tomto roku (2025) už pripravovaného druhého konsolidačného balíčka povedú v najbližších obdobiach k ešte väčšiemu rastu a prehľbovaniu chudoby na Slovensku.

Výsledky získané v tomto príspevku poskytujú významné informácie o chudobe na Slovensku s dôrazom na vysvetlenie prírodných súvislostí, ktoré viedli k zmene trajektórie jej vývoja. Výsledky predstavujú poznatky výskumu jedného z relevantných problémov chudoby zameraného na hľadanie bodu zlomu, v ktorom sa trajektória pozitívneho trendu vývoja chudoby mení na negatívnu. Ide o jeden z aspektov výskumu chudoby, zvlášť významný v kontexte súčasných globálnych zmien a dynamického vývoja slovenskej spoločnosti. V tejto fáze poznania výsledky predstavujú cenný zdroj informácií a poznatkov o zmenách chudoby na Slovensku v rámci širších teoretických, konceptuálnych a situačných kontextov.

Text pod čiarou

¹ Kaskádové zlyhanie je zlyhanie v systéme vzájomne prepojených častí, v ktorom zlyhanie jednej alebo niekoľkých častí vedie k zlyhaniu iných častí, ktoré sa postupne zväčšujú v dôsledku pozitívnej spätnej väzby. Zvyčajne sa vzťahuje na prepojený, po sebe nasledujúci sled udalostí. Môže k tomu dôjsť, keď zlyhá jedna časť, čím sa zvyšuje pravdepodobnosť zlyhania iných častí systému. K takémuto zlyhaniu môže dôjsť v rôznych typoch systémov, vrátane

ekonomických, finančných, dopravných systémov, ľudského tela alebo ekosystémov.

PodĎakovanie

Tento príspevok bol podporený projektom VEGA č. 2/0006/24.

LITERATÚRA

- Adams-Prassl, A., Brewer, M., Joyce, R., & Tasseva, I. (2020, September 19). What are the effects of Covid-19 on poverty and inequality? Economic Observatory. Inequality & Poverty. <https://www.economicsobservatory.com/what-are-effects-covid-19-poverty-and-inequality>
- Albert, M. J. (2024). Navigating the Polycrisis: Mapping the Futures of Capitalism and the Earth. Massachusetts Institute of Technology: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/15041.003.0001>
- Ali, A. A. G., & Thorbecke, E. (2000). The State and Path of Poverty in Sub-Saharan Africa: Some Preliminary Results. *Journal of African Economies*, 9(1), 9–40. https://doi.org/10.1093/jafeco/9.Supplement_1.9
- Almazán-Gómez, M. Á., Llano, C., Pérez, J., & Rauhut, D. (2023). Socioeconomic impacts of Russian invasion of Ukraine: A multiregional assessment for Europe. *Journal of Regional Science*, 64(2), 333–354. <https://doi.org/10.1111/jors.12676>
- Almeida, V., Barrios, S., Christl, M., De Poli, S., Tumino, A., & van der Wielen, W. (2021). The impact of COVID-19 on households' income in the EU. *Journal of Economic Inequality* 19(3), 413–431. <https://doi.org/10.1007/s10888-021-09485-8>
- Artuc, E., Falcone, G., Porto, G., & Rijkers, B. (2022). War-induced food price inflation imperils the poor. In L. Garicano, D. Rohner, & B. Weder di Mauro (Eds.), *Global Economic Consequences of the War in Ukraine: Sanctions, Supply Chains and Sustainability* (pp. 155–163). CEPR Press, Paris & London. <https://cepr.org/publications/books-and-reports/global-economic-consequences-war-ukraine-sanctions-supply-chains-and>
- Afunts, G., Cato, M., & Schmidt, Y. (2023). Inflation Expectations in the Wake of the War in Ukraine. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 113, 102303. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2024.102303>
- Ball, L. M., Leigh, D., & Mishra, P. (2022). Understanding US Inflation During the COVID Era. IMF Working Papers (No. w30613). International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2022/10/28/Understanding-U-S-525200>
- Bardazzi, R., Gastaldi, F., Iafrate, F., Pansini, R. V., Pazienza, M. G., & Pollastri, C. (2024). Inflation and distributional impacts: Have mitigation policies been successful for vulnerable and energy poor households? *Energy Policy*, 188, 114082. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2024.114082>
- Benzeval, M., Burton, J., Crossley, T. F., Fisher, P., Jäckle, A., Hamish, L., & Brendan, R. (2020). The Idiosyncratic impact of an aggregate shock: The distributional consequences of COVID-19. SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3615691>
- Bilková, K., Čuláková, K., & Križan, F. (2024). The COVID-19 pandemic impact on changes in retail and service sales over time and space: A case study of Slovakia. *Geografický časopis*, 76(3), 203–219. <https://doi.org/10.31577/geogrcas.2024.76.3.11>
- Blank, R., & Blinder, A. (1985). Macroeconomics, Income Distribution, and Poverty. In S. H. Danziger, & D. H. Weinberg (Eds.), *Fighting Poverty: What Works and What Doesn't* (pp. 180–208). Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Blot, C., Creel, J., & Geerolf, G. (2022a). The direct and indirect impacts of the war on inflation. *Monetary Dialogue Papers*, . European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/econ/econ-policies/monetary-dialogue>
- Blot, C., Creel, J., Geerolf, G., & Levasseur, S. (2022b). Heterogeneity of inflation in the euro area: more complicated than it seems. *Monetary Dialogue Papers*, European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/econ/econ-policies/monetary-dialogue>
- Bourquin, P., Delestre, I., Joyce, R., Rasul, I., & Waters, T. (2020). The effects of coronavirus on household finances and financial distress. *The Institute for Fiscal Studies. IFS Briefing Note BN298*. <https://doi.org/10.1920/BN.IFS.2020.BN0298>
- Braumann, B. (2004). High Inflation and Real Wages. *IMF Staff Papers*, 51(1), 123–147. <https://www.jstor.org/stable/30035866>
- Brewer, M., & Tasseva, I. (2020). Did the UK policy response to COVID-19 protect household incomes? *The Journal of Economic Inequality*, 19, 433–458. <https://doi.org/10.1007/s10888-021-09491-1>
- Bruhin, J. M., Scheufele, R., & Stucki, Y. (2023). The economic impact of Russia's invasion of Ukraine on European countries - a SVAR approach. *Swiss National Bank Working Paper No. 04/2024*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4579568>
- Caisl, J., Hermida, L., Levy, H., & Menyhért, B. (2023). The uneven impact of high inflation. *OECD Papers on Well-being and Inequalities*, No. 18, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/59e2b8ae-en>
- Caldara, D., Conlisk, S., Iacoviello, M., & Penn, M. (2022). The Effect of the War in Ukraine on Global Activity and Inflation. *FEDS Notes 2022-05-27-2*, Board of Governors of the Federal Reserve System (U.S.). <https://doi.org/10.17016/2380-7172.3141>
- Cambridge university press & assessment (2024). *Cambridge Dictionary*. <https://dictionary.cambridge.org/>
- Cardoso, E. (1992). Inflation and Poverty. *National Bureau of Economic Research. National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 4006*. <https://doi.org/10.3386/w4006>
- Claeys, G., McCaffrey, C., & Welslau, L. (2022, November 28). Does inflation hit the poor hardest everywhere? *Bruegel Blog*. <https://www.bruegel.org/blog-post/does-inflation-hit-poor-hardest-everywhere>
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. <https://doi.org/10.4324/9780203771587>
- Cutler, D. M., & Katz, L. (1991). Macroeconomic Performance and the Disadvantaged. *Brookings Papers on Economic Activity*, 22(2), 1–74. <https://doi.org/10.2307/2534589>
- Čuláková, K., Bilková, K., Križan, F., Danielová, K., & Hencelová, P. (2022). Dosah pandémie COVID-19 na zmeny v nákupnom správaní spotrebiteľov na Slovensku. *Sociológia*, 54(5), 385–411. <https://doi.org/10.31577/sociologia.2022.54.5.14>
- Datt, G., & Ravallion, M. (1998). Why Have Some Indian States Done Better Than Others at Reducing Rural Poverty? *Economica*, 65(257), 17–

38. <https://doi.org/10.1111/1468-0335.00112>
- Datt, G., & Ravallion, M. M. (2002). Is India's Economic Growth Leaving the Poor Behind? *Journal of Economic Perspectives*, 16(3), 89–108. <https://doi.org/10.1257/089533002760278730>
- Dorn, F., Fuest, C., Göttert, M., Krolage, C., Lautenbacher, S., Lehmann, R., Link, S., Möhrle, S., Peichl, A., Reif, M., Sauer, S., Stöckli, M., Wohlrabe, K., & Wollmershäuser, T. (2020). The Economic costs of the coronavirus shutdown for selected European countries: A Scenario calculation. ifo Institute Munich, EconPol Policy Brief 25. <https://www.ifo.de/en/econpol/publications/2020/working-paper/economic-costs-coronavirus-shutdown-selected-european-countries>
- Easterly, W., & Fischer, S. (2001). Inflation and the Poor. *Journal of Money, Credit and Banking*, 33(2), 1–32. <https://doi.org/10.2307/2673879>
- Erosa, A., & Ventura, G. (2002). On Inflation as a Regressive Consumption Tax. *Journal of Monetary Economics*, 49(4), 761–795. [https://doi.org/10.1016/S0304-3932\(02\)00115-0](https://doi.org/10.1016/S0304-3932(02)00115-0)
- Eurofi Forum (2022). Russia-Ukraine War: inflation and growth impacts. The European Think Tank for Financial Services. https://www.eurofi.net/wp-content/uploads/2022/12/the-eurofi-high-level-seminar-prague-ukraine-war-inflation-impacts-summary_september-2022.pdf
- European Commission (2022). Special Eurobarometer of the EP 98.1: EP Autumn 2022 Survey: Parlemeter. European Commission. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2932>
- Eurostat (2024). HICP – Harmonised index of consumer prices (Annual data, Annual net earnings, At-risk-of poverty rate). [Data sets]. né na: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/prc_hicp_esms.htm
- Eurostat (2025). Households – statistics on income, saving and investment. Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Households_-_statistics_on_income,_saving_and_investment
- Fosu, A. K. (2010). Inequality, income, and poverty: Comparative global evidence. *Social Science Quarterly*, 91(5), 1432–1446. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2010.00739.x>
- Furceri, D., Loungani, P., Ostry, J. D., & Pizzuto, P. (2020, May 8). COVID-19 will raise inequality if past pandemics are a guide. VOX EU, CEPR. <https://voxeu.org/article/covid-19-will-raise-inequality-if-past-pandemics-are-guide>
- Gardiner, L., & Slaughter, H. (2020). The effects of the coronavirus crisis on workers. Resolution Foundation. <https://www.resolutionfoundation.org/app/uploads/2020/05/The-effect-of-the-coronavirus-crisis-on-workers.pdf>
- Gould, E. (2014, January 8). Inequality Is the Main Cause of Persistent Poverty. Economic Policy Institute. <https://www.epi.org/blog/inequality-main-persistent-poverty/>
- Guerrero, M. C., & Aumayr-Pintar, C. (2023, January 30). Measures to lessen the impact of the inflation and energy crisis on citizens. Eurofound. <https://www.eurofound.europa.eu/en/resources/article/2023/measures-lessen-impact-inflation-and-energy-crisis-citizens>
- Han, J., Meyer, B. D., & Sullivan, J. X. (2020). Income and poverty in the COVID-19 pandemic. National Bureau of Economic Research. NBER Working Paper No. 27729. Cambridge, Massachusetts. <http://www.nber.org/papers/w27729>
- HarperCollins Publishers (2024). Collins Dictionary. Retrieved December 12, 2024 from <https://www.collinsdictionary.com>
- Helleiner, E. (2024). Economic globalization's polycrisis. *International Studies Quarterly*, 68(2), sqae024. <https://doi.org/10.1093/isq/sqae024>
- HM Treasury (2020). Impact of COVID-19 on working household incomes: distributional analysis as of May 2020. HM Treasury, London. <https://www.gov.uk/government/publications/impact-of-covid-19-on-working-household-incomes-distributional-analysis-as-of-may-2020>
- Hodgson, A. (2022, November 21). Cost-of-Living Crisis: How Does It Impact Companies and Consumers. Euromonitor International. <https://www.euromonitor.com/article/cost-of-living-crisis-how-does-it-impact-companies-and-consumers>
- Chaudhry, T. T., & Chaudhry, A. A. (2008). The Effects of Rising Food and Fuel Costs on Poverty in Pakistan. *The Lahore Journal of Economics*, 13, 117–138. <https://doi.org/10.35536/lje.2008.v13.isp.a8>
- Chen, L. (2022). The Impact of the Russia-Ukraine War on the European Economy. Proceedings of the 2022 International Conference on Economics, Smart Finance and Contemporary Trade (ESFCT 2022), 619–626. https://doi.org/10.2991/978-94-6463-052-7_72
- Jędrzejczak, A., & Kubacki, J. (2013). Estimation of Income Inequality and The Poverty Rate in Poland, by Region and Family Type. *Statistics in Transition New Series*, 14(3), 359–378. <https://doi.org/10.59170/stattrans-2013-023>
- Kakwani, N. C. (1980). Income inequality and poverty: methods of estimation and policy applications. New York: Oxford University Press. <http://documents.worldbank.org/curated/en/456591468740159687>
- Kalwij, A., & Verschoor, A. (2007). Not by growth alone: The role of the distribution of income in regional diversity in poverty reduction. *European Economic Review*, 51(4), 805–829. <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2006.06.003>
- Kim, K. (2022). Economic Analysis: Russian-Ukrainian war impact on supply chain and inflation. KPMG. <https://kpmg.com/kpmg-us/content/dam/kpmg/pdf/2022/economic-analysis-russia-ukraine-war-impact-supply-chains-inflation.pdf>
- Krugman, P. (2014, January 8). On Fighting the Last War (On Poverty). The New York Times. <https://archive.nytimes.com/krugman.blogs.nytimes.com/2014/01/08/on-fighting-the-last-war-on-poverty/?r=0>
- Lawrence, M., Homer-Dixon, T., Janzwood, S., Rockstöm, J., Renn, O., & Donges, J. F. (2024). Global polycrisis: the causal mechanisms of crisis entanglement. *Global Sustainability* 7: e6. <https://doi.org/10.1017/sus.2024.1>
- Lustig, N., & Mariscal, J. (2020, March 18). How COVID-19 could be like the global financial crisis (or worse). VOX EU, CEPR. <https://voxeu.org/content/mitigating-covid-economic-crisis-act-fast-and-do-whatever-it-takes>
- Marrero, G. A., & Servén, L. (2022). Growth, inequality and poverty: a robust relationship? *Empirical Economic*, 63(1), 725–791. <https://doi.org/10.1007/s00181-021-02152-x>
- Martin, A. (2022, May 17). Contre l'inflation, nos voisins européens font-ils mieux ? Alternatives Economiques. <https://www.alternatives-economiques.fr/contre-linflation-nos-voisins-europeens-mieux/00103376>

- McKibbin, W., & Fernanado, R. (2020). The economic impact of COVID-19. In R. Baldwin, & B. Weder di Mauro (Eds.), *Economics in the time of COVID-19* (pp. 45–52). CEPR Press VoxEU.org eBook. <https://cepr.org/publications/books-and-reports/economics-time-covid-19>
- Michálek, A. (2023). Vývoj miezd v regiónoch Slovenska počas pandémie COVID-19. *Geografický časopis*, 75(1), 27–46. <https://doi.org/10.31577/geogrcas.2023.75.1.02>
- Michálek, A. (2024a). Income inequalities and poverty in Slovakia: Development and changes. *European Spatial Research and Policy*, 30(2), 207–233. <https://doi.org/10.18778/1231-1952.30.2.12>
- Michálek, A. (2024b). Pandémia COVID-19 ako indikátor odolnosti alebo zraniteľnosti ekonomík krajín EÚ-27. *Geografický časopis*, 76(4), 301–318. <https://doi.org/10.31577/geogrcas.2024.76.4.16>
- Michálek, A. (2024c). Inflácia na Slovensku na národnej a regionálnej úrovni. *Acta Geographica Universitatis Comenianae* 68(1), 3–26.
- Militaru, E., Cristescu, A., Vasilescu, M. D., & Stanila, L. (2024). Microsimulation Analysis of COVID-19 and Inflation Effects on Romanian Household Income Dynamics. *Economies*, 12(12), 344. <https://doi.org/10.3390/economies12120344>
- O'Grady, S. (2011, June 14). Soaring inflation hurts the poor more, says IFS. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/business/news/soaring-inflation-hurts-the-poor-more-says-ifs-2297175.html>
- Petrakos, G., Rontos, K., Vavoura, C., & Vavouras, I. (2023). The Impact of Recent Economic Crises on Income Inequality and the Risk of Poverty in Greece. *Economies*, 11(6), 166. <https://doi.org/10.3390/economies11060166>
- Powers, E. T. (1995). Inflation, Unemployment, and Poverty Revisited. *Economic Review*, Quarter 3, 2–13.
- Ravallion, M. (1998). Reform, Food Prices and Poverty in India. *Economic and Political Weekly*, 33(1-2), 29–36. <http://www.jstor.org/stable/4406265>
- Ravallion, M. (2001). Growth, Inequality and Poverty: Looking Beyond Averages. *World Development*, 29(11), 1803–1815. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(01\)00072-9](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(01)00072-9)
- Ravallion, M., Chen, S. (2001). Measuring Pro-poor growth. Policy Research Working Paper, No. 2666. Washington D. C. The World Bank. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=636196
- Redeker, N. (2022, March 7). Same shock, different effects: EU member states' exposure to the economic consequences of Putin's war. Jacques Delors Center. <https://www.delorscentre.eu/en/publications/economic-consequences-ukraine>
- Rodríguez, J. G., Sebastian, R., & Palomino, J. C. (2020, June 16). Inequality and poverty effects of the lockdown in Europe. *VOX EU*, CEPR. <https://cepr.org/voxeu/columns/inequality-and-poverty-effects-lockdown-europe>
- Romer, C., & Romer, D. (1998). Monetary Policy and the Well-Being of the Poor. National Bureau of Economic Research Working Paper 6793. <http://www.nber.org/papers/w6793>
- Rusnák, J., Korec, P., & Plešivčák, M. (2023). Kompromis medzi národným rastom a medziregionálnou nerovnosťou: Tri desaťročia regionálneho rozvoja na Slovensku. *Geografický časopis*, 75(3), 391–311. <https://doi.org/10.31577/geogrcas.2023.75.3.15>
- SafeREACH (2024). Polycrisis: What is a polycrisis? In SafeREACH. Retrieved November 02, 2024, from <https://safe-reach.com/en/glossary/polycrisis-definition/>
- Sas, A. (2024). Real household income per capita in the CEE region 2022. [Data set]. Statista. *Economy & Politics*. <https://www.statista.com/statistics/1409307/cee-real-household-income-per-capita/>
- Sgaravatti, G., Tagliapietra, S., Trasi, C., & Zachmann, G. (2023, June 26). National fiscal policy responses to the energy crisis. Bruegel. <https://www.bruegel.org/dataset/national-policies-shield-consumers-rising-energy-prices>
- Stankov, D. (2024). Income and inequality elasticity of poverty: The case of CESEE countries. *Economic Annals*, 69(243), 41–67. <https://doi.org/10.2298/EKA2443041S>
- Štatistický úrad SR (2023). EU SILC 2022. Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia. Štatistický úrad SR.
- Štatistický úrad SR (2024a). DATAcube. [Data set]. Štatistický úrad SR. <https://datacube.statistics.sk/>
- Štatistický úrad SR (2024b). Mikroúdaje zisťovania EU-SILC (2014 – 2023). Štatistický úrad SR.
- Štatistický úrad SR (2024b). EU SILC 2023. Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia. Štatistický úrad SR.
- Štatistický úrad SR (2025, March 19). Chudoba a jej dimenzie na Slovensku v roku 2024. Štatistický úrad SR. https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/products/informationmessages/inf_sprava_detail/
- Tenreyro, S. (2023, June 29). Monetary policy in the face of large shocks – speech by S. Tenreyro. Bank of England. <https://www.bankofengland.co.uk/speech/2023/june/silvana-tenreyro-speech-at-the-society-of-professional-economists>
- Tooze, A. (2022, October 28). Welcome to the world of the polycrisis. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/498398e7-11b1-494b-9cd3-6d669dc3de33>
- Whiting, K. & Park, H. (2023, March 7). This is why 'polycrisis' is a useful way of looking at the world right now. *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/stories/2023/03/polycrisis-adam-tooze-historian-explains/>
- World Economic Forum (2023). Global Risks Report 2023. *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2023/>
- World Economic Forum (2024). Global Risks Report 2024. *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024Aorg/10.1257/089533002760278730DOI:10.1596/1813-9450-2846>



Article first received: 12 January 2025
Article accepted: 29 May 2025